

van Jupiter, en de tien van Saturnus, wentelen maar niet in allerlei richtingen om hun planeet heen. Neen, ze houden zich aan een vasten regel, en wel deze, dat ze zich nagenoeg in één vlak bewegen. Het is, alsof Jupiter op het midden van een groote, ronde glazen plaat ligt en de negen manen als knikkers over die glazen plaat rollen in cirkels rondom Jupiter. Als we nu tegen den zijkant van de glazen plaat kijken, zien we dus Jupiter en alle manen op één hoogte naast elkaar. En omdat wij aardbewoners inderdaad zóó zijn geplaatst, dat we van opzij tegen de Jupiter-groep aankijken, zien we altijd de planeet en haar manen op een rij staan en niet, zooals we misschien zouden denken, de manen in allerlei standen links, rechts, onder of boven hun centrum-planeet.

Al die planeet-groepen nu zijn weer ondergeschikt aan de zon. Zij is het centrum, het hoofd van een groep van hoogere orde: het zonnestelsel. Alle planeten: de aarde, Mars, Jupiter, enzovoort, die als koninkjes elk hun eigen manen regeeren, zijn op hun beurt onderdanen van de zon. Zij doorloopen elk hun bijna cirkelvormige baan rondom de zon en worden bij dien omloop steeds trouw door hun manen vergezeld.

Ook het zonnestelsel vertoont in zijn geheel denzelfden karaktertrek als de planeet-groepen afzonderlijk. De negen groote planeten, de honderden kleine planeetjes, ze bewegen zich alle nagenoeg in één plat vlak, zoodat men, als men zich buiten het zonnestelsel zou kunnen begeven en een plaats zou kiezen, vanwaar men om zoo te zeggen tegen den rand van de glazen plaat aankeek, al die honderden bolletjes op één lange rij zou zien staan met de zon, de grootste bol en de eenige, die licht geeft, in het midden. En in die rij voegen zich ook de manen, omdat het platte vlak van elke afzonderlijke planeet-groep ongeveer met dat van het zonnestelsel samenvalt. Bij de planeet-groepen is er echter één uitzondering: de groep, die gevormd wordt door de planeet Uranus met haar vier manen, vormt een plat vlak, dat ongeveer loodrecht staat op het vlak van het zonnestelsel.

Tot zoover over de groepeerings der hemellichamen in de nabijheid van de zon.

Het geheele zonnestelsel is echter op zijn beurt weer een klein onderdeel van het zoogenaamde Melkwegstelsel, dat miljarden zonnen omvat. En ook dat Melkwegstelsel heeft in zijn geheel den vorm van een betrekkelijk dunne, platte schijf. Hoe de groepeerings van de sterren in dit stelsel is, ligt overigens nog grootendeels in het duister. Maar wilt ge den omtrek van het Melkwegstelsel zien, ga dan naar buiten, zooals ik u al eens aangeraden heb, in een helderen nacht, zonder maanlicht. Dan ziet ge over den geheelen hemel een nevelige lichtstrook loopen, iets als een langgestrekte witte wolk. Die wolk bestaat geheel uit sterren, die te ver weg zijn om afzonderlijk te kunnen worden onderscheiden. Dat is de Melkweg, die voor ons oog de omtrekken aangeeft van het Melkwegstelsel. Alle zichtbare sterren, en ook onze zon en de aarde, behooren tot dit stelsel. Ze zijn alle gegroepeerd in één groote wolk van sterren, die ongeveer den vorm heeft van een groote, ronde schijf, waarvan de Melkweg ons den rand laat zien. En buiten dit Melkwegstelsel?

Daar bevinden zich, ver in de ruimte, talloze andere Melkwegstelsels, die meest alleen in den kijker, als nevelige vlekken, zichtbaar zijn. Ook daar treft men weer den schijfvorm aan. Bij sommige kijken wij tegen den rand, zoodat de nevelige vlek in den kijker den vorm heeft van een rechte lijn, in het midden wat dikker, naar de uiteinden dun uitlopend. Bij andere zien wij den ronden vorm, en wij zien dan ook, dat het geheel een spiraalvormige teekening heeft.

Of in ons Melkwegstelsel ook zulk een spiraalvormige groepeerings van de sterren aanwezig is, is niet bekend. Misschien zal het verder onderzoek het ons nog leeren.

En als ge nu nog eens de pracht van den sterrenhemel ziet, vergeet dan niet te letten op den Melkweg, het grootsche teeken van de ordenende macht Gods. Dit teeken zegt ons, dat al die miljarden sterren niet teugelloos ronddolen; dat de Schepper ze een orde heeft gegeven, die geen van hen zal overtreden.

H. G. L.

HET GOUDEN OOGENBLIK *)

Dit is een boek met preeken van Hilbrandt Boschma. En het is misschien een beetje gevaarlijk, als een niet-theoloog preeken gaat recenseeren, al is 't waar, dat de meeste critiek op preeken leeken-critiek is.

Een preek heeft verschillende kanten. Ze moet bediening des Woords zijn en daardoor aan bepaalde eischen voldoen. Ze is ook een Nederlandsch opstel, dat aan voorwaarden heeft te beantwoorden, die ontleend zijn aan de stijl-leer, zelfs aan de grammatica, alles in verband met de homiletiek. (Predikkunde.) Uiteraard laat ik ten opzichte dezer preeken exegese en homiletiek in engeren zin rusten. Ik vraag alleen: hoe staat het met het evenwicht in den bouw, met de rangorde der pericopen, met de beeld-spraak, den zinsbouw, de woordkeus?

Dit alles is al heel wat. Of het 'em dan zit in dien bouw, in die woordgrepen, in die zuivere vergelijkingen en metaforen en metoniemen, in alles wat den vorm raakt? Ja zeker — daar zit het 'em in. Niet uitsluitend, maar vorm-verwaarloozing gaat soms met wat anders gepaard, waar het 'em dan zeker in zit. Over deze dingen hoeven we niet lang te praten. Lees den Bijbel maar en stel dan uw eischen betreffende den vorm. Als ik nu deze preeken modellen noem, versta men mij niet verkeerd. Want ik heb mijn leeken-critiek wel klaar. Ik ben het met dezen prediker niet altijd eens. Bij al zijn veelzijdigheid is hij me weleens te eenzijdig en hij uit weleens veronderstellingen en trekt conclusies, die maar zóó, zóó zijn.

„In het Oosten zijn de krankzinnigen voor heilig gehouden.” Hilbrandt Boschma meent, dat men in dit opzicht daar dichter bij de waarheid geweest is, dan wij zijn in het Westen. Deze ongelukkigen zouden reeds gedeeltelijk het groote mysterie waarnemen. Ik durf het hem niet nazeggen: ik geef toe, dat er iets mysterieus in het denken dezer menschen moet wezen.

Wat hij zegt over het strafstelsel op bladz. 140 neem ik evenmin over als sommige politieke en sociale stellingen. Dat Christus hoffelijk was tegenover het kwade, noem ik een onwaarheid. Christus ziet de zonde als schuld en de Heilige kan niet hoffelijk staan tegenover het onheilige. Dat Hij rechtvaardig oordeelt over zonde en zonde, zonder over- en onderschatting — dat Hij de reddende hand uitstrekt naar den zondaar, de zondares — dat Hij het kwaad niet uitmeet en uitpluist — dat is iets anders.

Maar dat Hij toornt tegen den schijn en dat Zijn zuivere critiek op het Farizeïsme inslaat als een bliksem, is niet minder waar.

Zoo is er meer in dit preekenboek, dat opeens verbaast vanwege een ongemotiveerde stoutheid.

Maar het is misschien niet zoo kwaad bedoeld. Ik dacht bij het lezen van die gewaagde uitingen aan een beroemd Gereformeerd predikant, dien ik eens het laatste leekedichtje van De Génestet hoorde citeeren. Hij zei toen: „och, De Génestet meende het zoo kwaad niet; hij was zoo'n fijne geest.”

Maar afgezien nu daarvan, dit werk van Boschma is toch wel van waarde. Het is frisch en het is recht op den man af. Men voelt, dat deze spreker contact heeft met zijn gehoor, zooals de schrijver het heeft met zijn lezers.

Hij staat midden in het leven, theoretiseert er niet over, maar teekent het uit. De „verhaaltjes” waarmee de schrijver illustreert, zijn geen interessante afwisseling, nog minder opzettelijk aangebrachte versiering, maar zijn levensbeelden. Voorbeelden, die trekken. Ze verduidelijken „de waarheid.” Het leven is hier getoetst aan de leer. Het accent valt hier op het leven.

Ook zijn hier aesthetische waarden. De grootste is die van den eenvoud. Wat moet een prediker studeeren om eenvoudig te kunnen zijn.

Zulke preeken zijn geen betoogen, die door de kerk waaien, zoodat de menschen geestelijk in den tocht zitten, maar toespraken, die hen onder vier oogen nemen.

Profetenwoorden: „Gij zijt die man.” A. L. v. H.

*) Uitgave van Erven J. Bijleveld, Utrecht.